

Уроки розвитку зв'язного мовлення

Важливий аспект формування успішного спілкування.

Допомогають учням оволодіти навичками ефективного спілкування.

Психологічні та педагогічні засади розвитку мовлення учнів

Зв'язне висловлювання – це сукупність взаємопов'язаних самостійних речень, об'єднаних спільним предметом мовлення. Розвиток мовлення є одним із основних завдань сучасного уроку. Розвивати мовлення – це вчити школярів правильно і доцільно, відповідно до норм літературної мови користуватися всім арсеналом мовних засобів у процесі побудови зв'язних висловлювань.

Розвиток проводиться за двома напрямками:

- діалогічному;
- монологічному.

Найголовніше в роботі над розвитком мовлення – навчити учнів докладно й вибірково викладати (переказувати) тексти різних типів і стилів мовлення, а також створювати в усній і писемній формі зв'язні висловлювання, різні за стилем, композицією і типом мовлення (розповідь, опис, роздум), писати лист, оголошення, замітку-інформацію, заяву.

Процес створення будь-якого висловлювання проходить такі **етапи**:

- ☐ мотив
- ☐ відчуття мовленнєвого завдання
- ☐ внутрішня програма мовленнєвої дії і її реалізація, планування висловлювання в конкретній формі і створення його в словесній.

Психологічні особливості:

- врахування віку;
- сприймання та відтворення тексту.

Однією з функцій мовлення є оформлення і вираження думки. Зовнішнє мовлення – це процес матеріалізації думки. Тому мислення є психологічною основою мовлення. Психологи виділяють, крім понятійного мислення, образне і конкретно-дійове.

Типи уроків розвитку зв'язного мовлення

Уроки-роздуми

Урок-роздум зазвичай присвячений окремій темі, заохочує учнів до аналізу, роздумів, міркувань, обміну думками та ідеями.

Уроки-презентації

Уроки-презентації допомагають учням розвивати вміння логічно вибудовувати виклад матеріалу, структурувати свої думки.

Уроки-диспути

Уроки-диспути передбачають обговорення проблемних питань. Учні захищають власну позицію, вміють аргументувати свої думки.

Уроки творчості

Уроки творчості спрямовані на розвиток уяви, фантазії, творчого мислення, уміння викладати свої думки образно, використовуючи різноманітні мовні засоби.

Етапи розвитку мовлення:

1. **Докомунікативний** (мовленнєва ситуація, мотивація, мовленнєва інтенція). Докомунікативний етап підготовки повідомлення:
 - мовленнєва ситуація ;
 - життєві обставини (природні або штучно створені), які викликають неусвідомлену потребу висловитися;
 - мотивація;
 - усвідомлення мети висловлювання;
 - мовленнєва інтенція (підготовчі дії): вибір адресата мовлення
 - мовець повинен розуміти, для кого призначене висловлювання; попереднє продумування стильового оформлення висловлювання;
 - внутрішній план висловлювання, який визначає його зміст
 - учень повинен чітко уявляти, про що він хоче розповісти і яким способом він викладатиме свої думки, тобто повинен уявити собі хід усієї думки (зробити випереджувальний синтез усього тексту);
 - семантико-граматичне структурування висловлювання (добір слів; визначення порядку слів у висловлюванні; граматичне узгодження слів).
1. **Комунікативний** (матеріалізація висловлювання, сприйняття, зворотний зв'язок):
 - матеріалізація висловлювання, тобто кодовий перехід на акустичний (усне мовлення) або графічний (писемне мовлення) код;
 - сприйняття висловлювання співрозмовником;
 - зворотний зв'язок.

Виходячи з цих ознак, розглядають комплекс відповідних мовленнєвих умінь для навчання зв'язного мовлення:

- ☐ уміння інформаційно-змістовного характеру (уміння добирати інформаційний і фактичний матеріал для майбутнього висловлювання, визначити і розкрити тему та головну думку тексту тощо);
- ☐ структурно-композиційні вміння (уміння бачити й відрізняти частини тексту, складати план і будувати частини тексту, зв'язно й послідовно викладати зміст тексту);
- ☐ уміння використовувати різноманітні мовні засоби (уміння вільно та правильно користуватися лексичними, граматичними й стилістичними засобами);
- ☐ вдосконалювати текст (уміння знаходити помилки й недоліки та усувати їх).

Означені мовленнєві вміння реалізуються через систему методів та прийомів, зумовлених психологічними засадами формування й розвитку усного і писемного мовлення здобувачів освіти.

Методи розвитку зв'язного мовлення

Таблиця 1

Прийоми імітаційного методу	Прийоми конструктивного методу	Прийоми комунікативного методу
– добір заголовків до частин тексту, усі види усних і письмових переказів, – складання речень або компонентів тексту відповідно до якогось певного типу тексту, – письмові твори за аналогією до прочитаних творів, переклади, – відгуки про прочитані книги, – ділові папери.	– логічні прийоми та вправи (побудова роздумів, доказів, виправлення логічних помилок і помилок у послідовності викладення думок тощо); – прийоми та вправи, в основу яких покладено теорію тексту (складання текстів різних видів, редагування власних текстів тощо).	– розуміння й розкриття теми твору; – підпорядкування свого твору певному задуму; – збір, накопичення матеріалу, розмежування головного й другорядного відповідно до теми і задуму; – складання плану, робота над композицією; – побудова тексту, в усній формі імпровізація, в письмовій – запис без помилок, ділити на абзаци; – вдосконалення написаного, редагування.

Усні форми зв'язного мовлення на уроках

Переказ

Переказ – це переповідання тексту власними словами, збереження послідовності подій та основних думок.

Навчає розуміння тексту, уміння виділяти головне, логічно викладати думки.

Розповідь

Розповідь – це усне викладення подій, фактів, спогадів, описування якогось епізоду з життя.

Навчає логічного мислення, викладення послідовності подій, уміння використовувати художні засоби.

Опис

Опис – це викладення ознак, властивостей, особливостей предмета або явища.

Навчає уважності до деталей, уміння виділяти головне, точно висловлювати думки.

Міркування

Міркування – це викладення своєї думки, обґрунтування своєї позиції за допомогою аргументів.

Навчає логічного мислення, уміння висловлювати власну думку, будувати логічні ланцюжки міркувань.

Письмові форми зв'язного мовлення на уроках

Написання творів

Твори дають учням можливість висловити свої думки, почуття, розвивати творчі здібності.

Листи

Навчання написання листів формує вміння викладати думки послідовно, логічно, утримувати відповідну тональність.

Реферати

Реферати допомагають вивчати матеріали, формують навички аналізу, систематизації інформації.

Інші письмові роботи

Це можуть бути вірші, оповідання, статті, які заохочують творчу діяльність.

Переваги усних творів

Навчання мовленню

Усний твір – це чудова можливість для практики мовлення, що дозволяє учневі покращити вимову, інтонацію та темп мовлення.

Розвиток мислення

Усний твір спонукає до швидкої обробки інформації та формулювання думок.

Комунікативні навички

Це допомагає учням удосконалити навички спілкування та взаємодії з аудиторією.

Зворотний зв'язок

Учні отримують негайний зворотний зв'язок від вчителя, що дозволяє їм краще зрозуміти свої сильні сторони та недоліки.

Переваги письмових творів

1

Глибина

Письмові твори дозволяють студентам глибоко осмислити та висловити свої думки.

2

Структура

Письмо розвиває навички структурування думок та висловлювання.

3

Точність

Учні вчаться вибирати точні слова та висловлювати свої ідеї чітко.

4

Відповідальність

Письмові твори підвищують самостійність та відповідальність у навчанні.

Методика проведення уроків розвитку зв'язного мовлення

Ефективність уроків розвитку зв'язного мовлення залежить від правильної методики. Вчитель повинен використовувати різні методи і прийоми, які відповідають віку і рівню підготовки учнів.

Вчитель повинен дотримуватися оптимального балансу між теоретичною і практичною частинами уроку, надаючи учням достатньо можливостей для самостійної творчості і розвитку комунікативних компетентностей.

Особливості уроків з аудіювання

Розвиток навичок сприйняття мови на слух

Уроки аудіювання спрямовані на розвиток здатності учнів розуміти усну мову на слух, виділяти ключову інформацію та сприймати тон мови.

Використання різноманітних аудіоматеріалів

На уроках аудіювання використовують різні типи аудіоматеріалів, включаючи діалоги, монологи, пісні, аудіокниги та радіопередачі, щоб учні могли стикатися з різними форматами та стилями мови.

Залучення до активної участі

Учні не просто слухають, а й активно беруть участь у дискусіях, відповідають на запитання, виконують завдання та обговорюють прослухане.

Особливості уроків з розвитку монологічного мовлення

1

1. Формування навичок

Уроки монологічного мовлення допомагають учням формувати навички чіткої та послідовної побудови мовленнєвих висловлювань.

2

2. Розвиток логіки

Учні вчаться структурувати свої думки, будувати логічні переходи між частинами мовлення.

3

3. Збагачення словника

Уроки мовлення стимулюють використання різноманітної лексики, синонімів, антонімів, що робить мову більш виразною.

4

4. Самостійне висловлення

Учні вчаться самостійно формулювати свої думки, аргументувати їх, будувати переконливі висловлювання.

Особливості уроків з розвитку діалогічного мовлення

1

1. Створення ситуацій

Важливо створити ситуації, які спонукають учнів до спілкування.

2

2. Рольові ігри

Рольові ігри допомагають учневі вжитися в роль і випробувати різні моделі поведінки.

3

3. Діалоги

Діалоги між учнями з різними ролями і завданнями сприяють розвитку комунікативних навичок.

4

4. Навчання етикету

Важливо формувати учнівські навички ефективного спілкування, як-от вміння слухати, ставити запитання.

Види вправ з розвитку мовлення:

- ☐ розгорнуті відповіді на запитання вчителя;
- ☐ декламування вивчених художніх текстів;
- ☐ записи на основі спостережень;
- ☐ імпровізації за змістом твору;
- ☐ інсценізація оповідань і казок;
- ☐ словесне малювання;
- ☐ відгуки про прочитані книжки, листи;
- ☐ побудова діалогів;
- ☐ перекази, твори.

Актуальним на сьогодні є комплексна робота над словом, що включає розгляд слова за всіма рівнями. Незважаючи на різноманітність зв'язних висловлювань, в основі кожного з них лежать однакові мовленнєві дії. На сьогодні розглядається комплекс

1. відповідних мовленнєвих умінь для навчання зв'язного мовлення:
2. уміння інформаційно-змістового характеру;
3. структурно-композиційні;
4. мовні;
5. уміння удосконалювати текст. Методика розвитку зв'язного мовлення передбачає формування в учнів умінь:
 - свідомо і правильно будувати усні та письмові висловлювання (складання усних та письмових переказів);
 - діалоги.

Особливості уроків з письмових творчих робіт

Підготовка до написання

Учні повинні отримати детальні інструкції щодо теми, жанру та стилю твору.

Навчання використовувати різні джерела інформації, аналізувати приклади творів.

Процес написання

Важливо створити сприятливу атмосферу для творчості та самовираження.

Учні повинні мати можливість працювати над своїми творами протягом кількох уроків.

Перевірка та оцінювання

Вчителі повинні проводити ретельну перевірку творів, надаючи конструктивні коментарі.

Оцінка має враховувати як зміст, так і стиль, граматику, орфографію та пунктуацію.

Вимоги до текстів учнівських творів

Логічність

Текст має бути логічним і послідовним, з чіткою структурою і переходами між частинами.

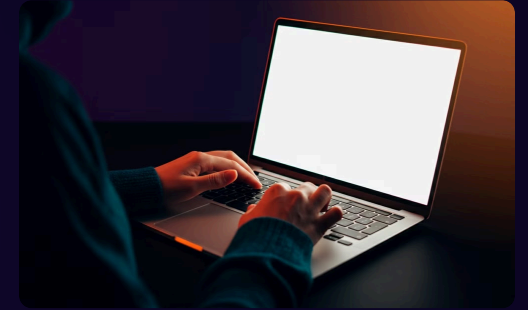
Змістовність

Текст має бути насичений інформацією, містити факти, думки, приклади, що підтверджують висловлену думку.

Стилістичне оформлення

Текст має відповідати нормам української мови, бути грамотно написаним, з використанням різноманітних лексичних і граматичних засобів.

Оригінальність

Текст має бути самостійно написаним, з власними думками і поглядами, без плагіату.

Критерії оцінювання учнівських творів

Зміст

- Точність передачі інформації
- Логічність і послідовність викладу
- Оригінальність і творчість

Мова

- Правильність граматики і лексики
- Стиль і виразність
- Використання різноманітних лексичних і граматичних засобів

Структура

- Логічний поділ на абзаци
- Використання переходів і зв'язків між частинами тексту
- Ясність і чіткість формулювання думок

Оформлення

- Правильність написання і пунктуації
- Дотримання норм орфографії і пунктуації
- Охайність і акуратність

Редагування учнівських творів

Виправлення помилок

Перевірка граматики, лексики, пунктуації, орфографії, стилю.

1

Додаткові поради

Заохочення до творчості, вдосконалення стилю, рекомендації щодо подальшої роботи.

2

Уточнення формулювань

Зміни в структурі тексту, додавання або видалення деталей, переформулювання фраз.

3

Шляхи вдосконалення уроків розвитку зв'язного мовлення

Інноваційні технології

Застосування цифрових ресурсів та інтерактивних платформ, таких як Google Classroom, Moodle, може підвищити мотивацію учнів та збагатити уроки різноманітними завданнями.

Індивідуальний підхід

Важливо враховувати рівень розвитку кожного учня та надавати індивідуальні завдання, щоб стимулювати прогрес і зацікавленість.

Навчання у співпраці

Залучення учнів до групових проєктів, дискусій та рольових ігор сприяє розвитку навичок спілкування та критичного мислення.

Зв'язок з життям

Важливо використовувати приклади з реального життя, що робить уроки актуальними та зрозумілими для учнів.